

## UTAGAWA HIROSHIGE II (1826–1869)

Uczeń i zięć Andō Hiroshigeo (Utagawa Hiroshige I); działał najpierw w Edo, a od 1865 roku w Jokohamie, gdzie wykonał wiele cykli pejzażowych we współpracy z innymi artystami, głównie z Kunisadą. W swojej twórczości kontynuował przede wszystkim tematykę krajobrazu, a jego prace utrzymane w stylu mistrza prezentują bardzo wysoki poziom artystyczny, co sprawiało, że często były mylone z kompozycjami Hiroshige I.

Trzy kartki z książki pt. <i>Ehon Edo miyage</i> <i>絵本江戸土産</i> (Widoki znanych miejsc Edo) tom X, 1867	<span></span>	<span></span>	<span></span>
<b>Widok mostu Ryogoku 両国橋</b> (prawa karta dwustronicowej kompozycji)	<span></span>	<span></span>	<span></span>
<b>Widok ogrodu Kameido i świątyni Tenjin 亀戸天神乃社</b> (lewa strona dwustronicowej kompozycji)	<span></span>	<span></span>	<span></span>
<b>Yanagishima i świątynia Myokuen 柳嶋 妙見社</b> wydawca: Kinkōdō (金幸堂)	<span></span>	<span></span>	<span></span>

Publikacja Edo miyage liczy ogółem dziesięć tomów, wydanych w latach 1850–1867. Tomy od pierwszego do siódmego zawierają ilustracje autorstwa Hiroshige I, w tomach od ósmego do dziewiątego ilustracje są dziełem Hiroshige II , ale według projektów Hiroshige I, natomiast ryciny w ostatnim, dziesiątym tomie, są już samodzielnymi pracami Hiroshige II.

### UTAGAWA KUNISADA (1786–1864)

Malarz i grafik ukiyo-e ; mieszkał i pracował w Edo. W wieku 15 lat został uczniem Utagawy Toyokuniego, jednego z wybitnych przedstawicieli późnego okresu ukiyo-e. Początkowo ilustrował książki; w 1808 rozpoczął wykonywanie podobizn aktorów kabuki i kurtyzan. W 1833 studiował u Hanabusy Ikkei'a, co wpłynęło na zmianę w stylistyce portretów kobiecych; w tym czasie używał czasem imienia Kōchōrō (wcześniej sygnował swoje prace imieniem Gototei). W 1844 przejął imię szkoły Toyokuni i sygnował swoje prace jako Toyokuni III. Jego twórczość jest typowa dla prac schyłkowego okresu działalności szkoły ukiyo-e, należy jednak do najciekawszych zjawisk tego okresu kultury Edo. Nieliczne pejzaże stworzone przez Kunisadę nie ustępują dziełom Hokusaia i Hiroshige.

<b>Aktor Ichikawa Kondanji IV jako Ishikawa Goemon</b> rycina z cyklu <i>Mitate yami zukushi 見立やみづくし</i> (w wolnym tłumaczeniu: „Mroczne sceny”)· 1854 drzeworyt barwny nishiki-e, format ōban tate-e sygnatura: Toyokuni ga <b>豊国画</b> ; pierścień toshidama (年玉粹) rytownik: Yokokawa Takejirō (Hori Take <b>彫竹</b> ) stempel cenzora: aratame <b>改</b> stempel z datą: tora jūni/tygrys 12 wydawca: Hayashiya Shōgorō	<span></span>
---	---------------

<b>Aktor w roli Idemury Shimbei'a</b> rycina z cyklu <i>Mitate yami zukushi 見立やみづくし</i> (Mroczne sceny)· 1854 drzeworyt barwny nishiki-e, format ōban tate-e sygnatura: Toyokuni ga <b>豊国画</b> ; pierścień toshidama (年玉粹) rytownik: Yokokawa Takejirō (Hori Take <b>彫竹</b> ) stempel cenzora: aratame <b>改</b> stempel z datą: tora jūni/tygrys 12 wydawca: Hayashiya Shōgorō	<span></span>
--	---------------

<b>Piękna kobieta w letniej yukacie na werandzie</b> ok. 1851–1853 drzeworyt barny nishiki-e, format ōban tate-e sygnatura: Ichiyōsai Toyokuni ga <b>一陽齋改豊国画</b> stemple cenzorów: Murata i Kinugasa wydawca: Sumiyoshi-ya Masagorō	<span></span>
--	---------------

Kartki z książki ukazującej różnych aktorów w rolach ze spektakli kabuki tytuł: <b>新編金瓶梅第三焦</b> Edo, 1836 sygnatura: Kunisada ga <b>国貞画</b> Bakin <b>馬琴</b> drzeworyt barwny nishiki-e, ślepe tłoczenia karazuri	<span></span>
---	---------------

## UTAGAWA KUNIYOSHI (1797–1861)

Artysta ukiyo-e, urodził się i pracował w Edo. Rzemiosła artystycznego uczył się w pracowni Toyokuniego, gdzie pozostawał pod opieką Kuninao i styl tego artysty widoczny jest w pracach Kuniyoshiego; przyjął imiona artystyczne Ichiyūsai i Chōōro, i tych najczęściej używał. Studiował też malarstwo szkoły Kano, Tosa i Maruyama. Kuniyoshi stał się jednym z najpopularniejszych artystów schyłkowego okresu ukiyo-e; jego prace cieszyły się takim powodzeniem, że młodzi mężczyźni prosili go o wykonanie tatuaży, chcąc mieć na swym ciele „dzieło” ulubionego twórcy. Słynne były jego podobizny aktorów, a zwłaszcza sceny heroiczne, w których ukazywał sławnych historycznych i mitycznych bohaterów. Pejzaże Kuniyoshiego, zwłaszcza te ze znanej serii ilustrującej życie buddyjskiego mnicha Nichirena, dorównywały dziełom Hiroshige. W twórczości Kuniyoshiego widać zamiłowanie do tematów dziwaczknych, fantastycznych, przerażających, budzi podziw jego ogromna inwencja twórcza i znakomity warsztat. W pejzażach artysta z powodzeniem łączył rodzimą tradycję z niektórymi konwencjami sztuki europejskiej (perspektywa zbieżna, światłocień). Zostawił po sobie wielu uczniów i kontynuatorów.

<b>Podziwianie kwiatów wiśni nad rzeką Sumida; 隅田川花見</b> Sumidagawa hanami, 1851–1853 drzeworyt barwny nishiki-e, tryptyk ōban tate-e sygnatura: Ichiyūsai Kuniyoshi ga; <b>一勇齋 国芳 画</b> ; pieczęć kiri, stemple cenzorów: Kinugasa, Murata	<span></span>	<span></span>	<span></span>
---	---------------	---------------	---------------

Na tryptyku ukazany został orszak piękności w strojnych kimonach. Dziewczęta podziwiają rozkwitłe wiśnie nad rzeką Sumida, przed bramą torii prowadzącą do świątyni Mineguri.	<span></span>
---	---------------

### Tsukioka Yoshitoshi (1839–1892)

Uczeń Utagawy Kuniyoshiego, najwybitniejszy twórca ostatnich dziesięcioleci istnienia nurtu ukiyo-e. W latach 70. pracował jako ilustrator gazet. Twórczość graficzna Yoshitoshiego obejmowała bardzo szeroką tematykę: wizerunki kurtyzan, pejzaże, sceny historyczne, wizerunki dawnych bohaterów, ale także sceny ze współczesnego życia. W swoich pracach potrafił z jednej strony zawrzeć urzekający poetyczny, liryczny klimat, z drugiej zaś epatować brutalnością i okrucieństwem. Najlepsze prace stworzył w latach od 1873 do śmierci.

<b>Zapis kampanii przeciwko Kagoshimie, Kirikawa, walka sił rządowych z rebeliantami 鹿兒島征討 内 限川官軍賊軍戦</b> Kagoshima seitō[kɪ-no] uchi, Kirikawa kangun jokugun sen 1877, drzeworyt barwny, tryptyk ōban tate-e sygnatura: ōju Taiso Yoshitoshi <b>應需大蘇芳年</b> wydawca: Kumagaya Shoshichi (?)	<span></span>	<span></span>	<span></span>
--	---------------	---------------	---------------

Scena ukazuje historyczne wydarzenia z walk sił cesarskich ze zbuntowanymi samurajami z Satsumy w 1877 roku.	<span></span>
--	---------------

<b>Kobayashi Kiyochika (1847–1915)</b> Grafik, ilustrator, jeden z najbardziej interesujących artystów okresu Meiji, uważany za ostatniego wybitnego artystę nurtu ukiyo-e. W jego pracach widać wyraźny wpływ sztuki europejskiej, zamiłowanie do innowacyjnych rozwiązań i skłonność do realistycznych ujęć, przy tym o lirycznym, romantycznym nastroju. Tworzył pejzaże, sceny historyczne, kompozycje poświęcone wojnie japońsko-chińskiej.	<span></span>
---	---------------

Prawa rycina tryptyku zatytułowanego: <b>Sōgorō żegna się z przewoźnikiem</b> 1884, drzeworyt barwny nishiki-e, format ōban tate-e wydawca: Matsuki Heikichi	<span></span>
--	---------------

Jedna z najlepszych prac Kobayashiego Kiyochiki, ukazująca niezwykle sugestywnie i wzruszająco dramatyczny moment pożegnania Sōgorō z Jimbeiem, który pomógł mu przedostać się przez rzekę, i za niedługą chwilę rzuci się w wodę chcąc uniknąć okrutnej kary, jaka czekała go niechybnie za stanięcie po stronie człowieka uznanego za buntownika. Sōgorō (1605–1653), postać autentyczna, był chłopem z wioski Kozu w prowincji Shimōsa (dzisiejsza pref. Chiba), który stając w obronie gnębionych nadmiernymi podatkami chłopów przekazał petycję szogunowi, co było prawnie zabronione (nie wolno było chłopom zwracać się z prośbami i skargami do władz zwierzchnich z pominięciem swego pana) i karane śmiercią. Za swój czyn został podobno wraz ze swą rodziną ukrzyżowany. Do historii przeszedł Sōgorō jako człowiek szlachetny, przykład męstwa, hartu ducha, lojalności i odpowiedzialności, stając się bohaterem wielu opowieści, legend i spektakli teatru kabuki. Poświęcony jest mu także pawilon (Sōgo – reidō) w świątyni Tōshōji w Naricie.

<b>DRZE WORYTY</b> <i>ukiyo-e</i> <b>Z KOLEKCYI KRZYSZTOFA KURA</b> 1–30.03.2018	<span></span>
<b>Ambasada Japonii</b> <b>Wydział Informacji</b> <b>i Kultury</b>	<span></span>

<span></span>	<span></span>
---------------	---------------

**SZTUKA JAPOŃSKA** cieszy się w Polsce ogromnym zainteresowaniem już od niemal półtora stulecia. Odkąd w drugiej połowie XIX w. „odkryto” w Europie niezwykłość japońskiego drzeworytu ukiyo-e, wielu polskich intelektualistów, pisarzy, artystów gromadziło kolekcje drzeworytów japońskich, a także obiekty rzemiosła artystycznego. Także obecnie wiele osób ulega pięknu i bogactwu tematów japońskiej grafiki, co owocuje powstawaniem nowych prywatnych kolekcji. Do grona miłośników japońskiej kultury należy Krzysztof Kur, znakomity tenor, wieloletni solista Warszawskiej Opery Kameralnej, a obecnie dyrektor Polskiej Orkiestry Radiowej. Artysta miał okazję bliżej poznać ojczyznę drzeworytu ukiyo-e dzięki licznym tournées artystycznych po Japonii, skąd zaczął przywozić ryciny i dawne rzemiosło artystyczne. Obecnie zbiór graficzny artysty liczy kilkadziesiąt prac, głównie ze schyłkowego okresu Edo i początku ery Meiji. Są wśród z nich drzeworyty tak znanych twórców jak m.in. Utagawa Kunisada, Utagawa Kuniyoshi, Tsukioka Yoshitoshi, Kobayashi Kiyochika, Toyohara Chikanobu i Watanabe Nobukaze. Krzysztof Kur nie ustaje w powiększanie swego zbioru o nowe prace, co może jedynie cieszyć, bo oznacza to, że w naszym kraju rośnie kolejna kolekcja sztuki japońskiej. Zapraszam.

<span></span>	<span></span>
---------------	---------------

ANNA KATARZYNA MALESZKO

## UTAGAWA KUNIMASA IV (1848–1920)

Wybitny artysta końcowej fazy istnienia szkoły Utagawa, znany też pod imionami Baidō Kunimasa I Baidō Hōsai. Był uczniem Utagawy Kunisady, a wraz z Kunichiką mistrzem w portretowaniu aktorów teatru kabuki w tradycyjny sposób wypracowany przez szkołę Utagawa (yakusha-e). Był też twórcą wielu kompozycji batalistycznych (senso-e), obrazów modernizacji Japonii (kaika-e) i ilustracji książkowych (e-hon).

<b>Scena bitewna, epizod z rebelii w Satsumie: Kagoshima shimbun no uchi 鹿児島新聞之内</b> <b>Tabaruzaka shingeki e zu 田原坂進撃え図</b>
tryptyk ōban nishiki-e, 1877
sygnatura: Baidō Kunimasa zu <b>梅堂国政 図</b> , pieczęć artysty
wydawca: Fukuda Kumajirō <b>福田熊治郎</b>



Bitwa na wzgórzu Tabaruzaka, rozegrana w marcu 1877 roku, była jedną z większych potyczek w czasie buntu w prowincji Satsuma (na wyspie Kiusiu), wznieconym przez samurajów niegodzących się ze zmianami wprowadzanymi przez cesarski rząd w Tokio. Bitwa rozgorzała, gdy siły cesarskie przybyły, by przerwać oblężenie zamku Kumamoto, którego komendant odmówił wydania warowni w ręce rebeliantów. Armią zbuntowanych samurajów dowodził Saigō Takamori, który po niepowodzeniu oblężenia Kumamoto wycofał się na południe wyspy. Walki trwały jeszcze dziewięć miesięcy i zakończyły się klęską rebeliantów pod Kagoshimą. Saigō Takamori popełnił samobójstwo i przeszedł do historii jako bohaterски obrońca tradycji i honoru samurajów. Pomnik dzielnego Saigō stoi w parku Ueno w Tokio.



**Rytualna kąpiel w wodospadzie Fudō**

1871, drzeworyt barwny nishiki-e, tryptyk ōban tate-e

sygnatura: Baidō ga**梅堂画**

Na rycinie ukazani są wytatuowani mężczyźni dokonujący rytualnej ablucji w wodospadzie poświęconym buddyjskiemu bóstwu: na środkowej rycinie, na skale ponad wodna kaskadą widać postać Fudō Myō-ō, wraz z jego dwoma towarzyszami (Seitaka i Kongara).

Na słupkach z lewej strony widoczne są wotywnne tabliczki (nōsatsu **納札**).

Fudō Myō-ō, **不動明王**, jest personifikacją buddy Dainichi Nyorai, szczególnie czczonym w ezoterycznej sekcie shingon. Postać Fudō jest majestatyczna i groźna zarazem, a jego wykrzywiona przerażającym grymasem twarz ma wzbudzić w wiernych lęk i sprawić, że przyjmą bez zastrzeżeń nauczanie Buddy. W prawej ręce dzierży miecz, symbolizujący wiedzę pokonująca ignorancję, w lewej trzyma sznur, którym krępuje demony. Czasem towarzyszą mu dwie niebiańskie postacie – Seitaka i Kongara. Wierni uważają też, że Fudō dba o swych wyznawców zapewniając im obfitość dóbr materialnych. Znane są rytuały „mycia pieniędzy” w wodzie znajdującej się w pobliżu miejsc kultu Fudō. Zwyczaj ten być może wziął się stąd, że wczesne przedstawienia Fudō ukazywały bóstwo stojące na skale wynurzającej się z morskich fal, stąd powiązanie boga z wodnym żywiołem. U wejścia do wąwozu przy wzniesieniu Akakura (pref. Aomori) znajduje się wodospad zwany „Wodospadem Fudō” (Fudōtaki), gdzie do dziś wierni odprawiają rytuały poświęcone bóstwu.

### TOYOHARA CHIKANOBU (YŌSH CHIKANOBU, 1838–1912)

Wybitny przedstawiciel końcowej fazy istnienia w japońskim drzeworycie nurtu ukiyo-e, uczeń wielkich twórców – Utagawy Kunisady, Kunyoshiego i Kunichiki. Pochodził z rodu samurajskiego i początkowo nie myślał o karierze artystycznej, ale po zdławieniu przez władze japońskie ruchu walczącego o utrzymanie izolacji kraju i przywrócenie szogunatu, Chikanobu, który wspierał te antyzachodnie ugrupowania, biorąc udział między innymi w walkach w parku Ueno i w Hakidate, postanowił zostać artystą. W swoich pracach ukazywał czasy przełomu i przejścia od systemu feudalnego do końca izolacjonizmu i początków modernizacji kraju w okresie Meiji. Inny ważny i bogaty nurt jego twórczości to sceny z historii Japonii, mitologii, a także kontynuacja wielkiej tradycji ukiyo-e – portrety pięknych strojnych kobiet.

**Damy w jesiennym ogrodzie**

Akigusa akibana e zu**秋草明花え図**;

(Obraz kwiatów [ery] Meiji wśród jesiennych roślin)

188o, drzeworyt barny nishiki-e, tryptyk ōban tate-e

sygnatura: Yōshū Chikanobu hitsu; **楊洲周延 筆**

pierścień toshidama

**Pochód 奠 奠 都三十年祝「祀」賀會****Tento sanjunen zei [matsu] gakai****(Świętowanie trzydziestej rocznicy przeniesienia stolicy z Kioto do Tokio), 1898, drzeworyt barwny nishiki-e, pentaptyk ōban tate-e**
sygnatura: Yōshū Chikanobu, **楊洲周延**
wydawca: Fukuda Hatsujirō **福田初次郎**



### WATANABE NOBUKAZE (1874–1944)

Grafik, przedstawiciel końcowej fazy istnienia nurtu ukiyo-e, uczeń Toyohary Chikanobu. Główny nurt jego twórczości to barwne drzeworyty ukazujące dramatyczne wydarzenia z czasów wojny japońsko-chińskiej.

<b>Parada wojskowa, 観兵式え図</b> Kampeishiki-no zu
Tokio, 1896
drzeworyt barwny nishiki-e, tryptyk ōban tate-e
sygnatura: ōju Yōsai Nobukazu ga; <b>応需楊齋延一画</b> ;
pierścień toshidama

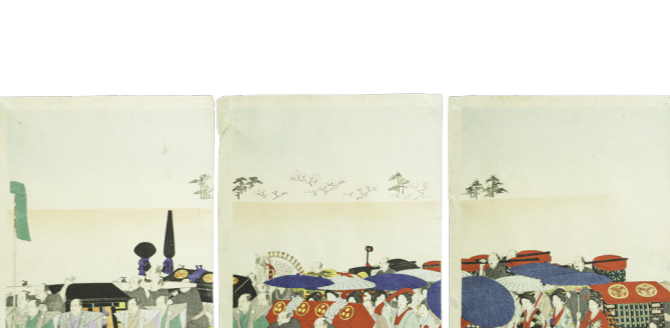
Kompozycja ukazuje cesarza Mutsuhito (1852–1912) konno, w galowym wojskowym mundurze, w otoczeniu generałów, odbierającego paradę wojsk po zwycięskim zakończeniu konfliktu zbrojnego, zwanego wojną japońsko-chińską, toczonego w latach 1894–95.

### UTSUSHI RINSAI 芝琳齋 (CZYNNY OK. 1869–1890)

Utsushi Rinsai działał w Tokio w latach 1869–1890; w swojej twórczości poświęcił się niemal wyłącznie przedstawieniom świata przyrody. Najsłynniejszą jego pracą jest album z kompozycjami kachōga („obrazy kwiatów i ptaków”), zatytułowany „Różne kwiaty i ptaki”, wydany w 188o roku w Edo, na który składają się barwne, dekoracyjne kompozycje ukazujące w sielankowym, ukwieconym krajobrazie rozmaite ptaki.

<b>Dwie ryciny z albumu „Różne kwiaty i ptaki”</b> <b>Kogut i kury wiosną pod kwitnącą wiśnią</b> <b>Przepiórki wśród traw i kwiatów</b>
188o, drzeworyt barwny nishiki-e
sygnatura: Rinsai <b>琳齋</b> ; pieczęć artysty

Na Dalekim Wschodzie kogut jest jednym z dwunastych zwierząt zodiakalnych. Uważa się, że ptak ten odpędza zło, a czerwony kogut chroni przed pożarem. Kogut jest też symbolem opiekuńczości, męstwa i odpowiedzialności.



## HISTORIA KOLEKCJI

*Prezentowany na wystawie w Wydziale Informacji i Kultury Ambasady Japonii w Warszawie zbiór drzeworytów ukiyo-e, stanowi część kolekcji, na którą składają się również ryciny z Powstania Syczeńniowego, publikowane w prasie zagranicznej w czasie tej Insurekcji oraz widoki Warszawy z połowy XIX wieku.*

*Kolekcja zabytkowych drzeworytów, to efekt moich siedmiu wyjazdów do Japonii (1999–2015), jako solisty Warszawskiej Opery Kameralnej. Często w czasie tych tournées, gdy tylko miałem możliwość, odwiedzałem antykwariaty, sklepy ze starociami, a także muzea i wystawy prezentujące ten szczególny rodzaj sztuki. Z wielką przyjemnością przeglądałem setki, a może i tysiące drzeworytów, zarówno pojedynczych, jak też stanowiących dyptyki i tryptyki. Wielkie jest ich bogactwo.*

*W jakiś niezwyklej sposób oczarowały mnie te delikatne papierowe obrazy, prezentujące sceny z życia codziennego, teatru kabuki, bitew, widoki miast i pejzaże dawnej Japonii. Miałem też szczególnie ulubione miejsca, do których chętnie wracałem. Jednym z nich był mały sklepik prowadzony przez starszego pana Hiroshi Matsushitę w tokijskiej dzielnicy Shibuya. Innym był antykwariat w Matsumoto, gdzie wśród niezliczonej liczby starych książek znajdowałem piękne tryptyki ukiyo-e. Również w Matsumoto, w pobliżu jednego z niewielu zachowanych w Japonii oryginalnych zamków szoguna (Zamku Kruków z końca XVI w.), znajduje się niepozorna budka ze starociami. To właśnie w Matsumoto, z dala od tokijskich antykwariatów nastawionych na zagranicznych turystów i zamożnych kolekcjonerów, gdzie ceny są niebotyczne, kupiłem większość tryptyków i obydwia pentaptyki, które dziś są prezentowane na wystawie. Każdy oglądany tu przez Państwa drzeworyt wiąże się dla mnie z jakimś wspomnieniem. Na przykład najstarszy eksponat w kolekcji, przedstawiający kobietę z dwójką dzieci, wykonany przez Shunsho w 1775 roku, kupiłem mojej żonie tuż przed urodzeniem naszego pierwszego dziecka w 2006 roku.*

*To wielki zaszczyt, że mogę prezentować efekty mojej kolekcjonerskiej pasji właśnie tu, w Ambasadzie Japonii w Warszawie. Za pomoc w przygotowaniu ekspozycji oraz opracowanie kolekcji bardzo dziękuję pani Annie Katarzynie Maleszko, kustoszowi zbiorów japońskich w Muzeum Narodowym w Warszawie. Dziękuję moim przyjaciółom z At Work /atwork.pl – Małgosi Bujnik i Krzysztofowi Słowce za digitalizację kolekcji i opracowanie graficzne materiałów do wystawy. Mam nadzieję, że ta wystawa choć trochę przybliży Państwu piękno japońskiego drzeworytu ukiyo-e.*

